

قازاق اۆنەرلەر تەنتەربىيەسى

قازاق ھالىق زىندەرى

1

شىنجاڭ ھالىق باسپاسى

قازاق اۆزگەرتىش تارىخى

قازاق حالقى ازىرى

1

شىنجاڭ حالقى باسپاسى

۲۰۰۸ ئۆزگىچى

图书在版编目(CIP)数据

中国哈萨克民间文学大典. 民歌. 1: 哈萨克文/哈布拉德 编. 乌鲁木齐: 新疆人民出版社, 2008.8

ISBN 978 — 7 — 228 — 11710 — 9

I. 中... II. 哈... III. ① — 哈萨克族 — 民间文学 — 作品综合集 — 中国 — 哈萨克语 (中国少数民族语言) ② 哈萨克族 — 民歌 — 作品集 — 中国 — 哈萨克语 (中国少数民族语言) IV. I277

中国版本图书馆CIP数据核字 (2008) 第121173号

责任编辑:阿 山
音乐编辑:胡 瓦 尼 西
责任校对:哈力木拉提
封面设计:夏 提 克

中国哈萨克民间文学大典 —
哈萨克民歌选 (哈萨克文)

(1)

哈布拉德 编

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码: 830001)

新疆新华书店发行

新疆八百印务有限公司印刷

880×1230毫米 32开本 14印张

2008年8月第1版 2008年8月第1次印刷

印数: 1 — 3000

ISBN 978 — 7 — 228 — 11710 — 9 定价: 25.00元

از ۇلتتاردىڭ تاڭداۋلى كىتاپتاردىن شىعارۋعا ارنالغان مەملە-
كەتتىك قارجى ارقىلى دەمەلگەن نىشان

全国少数民族出版资金资助项目

جاۋاپتى رەداكتور: اسان ابەۋ ۇلى
مۆزىكا رەداكتور: قۋانش بايمۇرات ۇلى
كوررەكتور: قالمۇرات جارمۇقامەت ۇلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: شاتتىق اڭسا

قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ قازىنداسى —

قازاق خالىق اندەرى

(1)

باسپاعا داينىنداعان: قابىلالدى ابدوللا ۇلى

*

شىنجاڭ خالىق باسپاسى باستىردى
(“ۇرۇمچى قالاسى، وڭتۇستىك ازاتتىق كوۋەتسى، 348 - اۋلا)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شىنجاڭ باباي باسپاسى شەكتى سەرىكتىگىندە باسىلدى
فورمات 1/32 1230 × 880، 14 باسپا تاباق

2008 - جىل، تامىز، 1 - باسپاسى

2008 - جىل، تامىز، 1 - باسپاسى

تىراجى: 3000 — 1

ISBN 978 — 7 — 228 — 11710 — 9

باغاسى: 25.00 يۋان

باسپادان

قازاق حالقىنىڭ اۋىز ادەبىيەتى ءوزىنىڭ كوركەمدىك - ىدەيا -
لىق نارىمەن، ەستەتيكالىق قۋات - تەگەۋرىنىمەن، ءتۇر -
جانرلارنىڭ مولدىمەن، تاقىرىپتىق جانە سىۋجەتتىك بايلىم -
عىمەن، قوعامدىق - الەۋمەتتىك جانە تارىيەلىك تەرەڭ ءمان -
مازمۇنىمەن ەرەكشەلەنەدى . ول كۈنە تاس داۋىرىندە پايدا بولپ،
تۇركىلىك ءتۈستى باستان كەشىرگەن، ودان بەرى دە قازاق
حالقىنىڭ قالىپتاسۋ تاريحىمەن بىتە قايناسپ، بىرگە جاساپ
كەلە جاتقان تەڭدەسى جوق رۋحاني مۇرا . ول بايرىعى اتا - بابالا -
رىمىزدىڭ نانم - سەنىمدەرىنەن، تاريحىنان، تۇرمىس -
تىرشىلىگىنەن، اسىل - ارمانى، بىيك مۇراتىنان جان - جاقىتى
مالۇمات بەردەدى ءارى ۇلتتىق رۋحاني مادەنيەتتىڭ عاسىرلار
تىزبەگىندەگى تاريحي وزگەرىسەن، ەتنيكالىق سانامەن قارايلاس
ءجۇرپ وتكەن جولسىن دا كوز الدىمىزعا ەلەستەتە الادى . اۋىز
ادەبىيەتىنىڭ شىعارۋشىسى دا، تاراتۋشىسى دا، تىڭداۋشىسى دا —
حالىق . سوندىقتان ول شىن مانىندە، حالقتىڭ ءوز ەنشسى
بولپ تابىلادى . ياعنى اۋىز ادەبىيەتى — حالق شىعارماشىلىد -
عىنىڭ ايرىقشا سالاسى، اۋىزشا شىعارىلىپ، اۋىزشا تاراعان
كوركەم ادەبىي تۈنىدىلاردىڭ جيىنتىق اتاۋى . سونىمەن بىرگە
عىلىم مەن مادەنيەتتە «حالىق شىعارماشىلىعى»، «حالىقتىڭ
اۋىزشا ءسوز ونەرى» دەيتىن اتاۋلار دا وسىعان جاقىن مالعىنادا
قولدانىلادى . 1846 - جىلى اعلىشىن عالمى ۋىليام تومس
ۇسىنعان فولكلور (اعلىشىنشا حالق دانالىعى) ءسوزى دە اۋىز

ادەبىيەتى ئاتاۋى ءۇشىن حالقارالىق علمىي ئاتاۋ رەتىندە قابىلدان-
عان. بۇلاردىڭ قاي - قايسىسى دا ءبىرىنىڭ ورنىنا ءبىرى
قولدانىلىپ كەلەدى. باتىس ەۋروپا، امەرىكا، اۋسترالىيا حالقتا -
رىنىڭ ۇعىمىندا بۇل ءسوزدىڭ ماعىناسى تىم اۋقىمدى، ول
حالقتىڭ كىىم - كەشەك، قۇرال - جابدىق، ادەت - عۇرىپ،
تۇرمىس - سالت، نانم - سەنىم، سونداي - اق، ءتۇرلى كوركە -
مونەرىن (پوەزيا، مۇزىكا، ءبى، ويۇ - ورنەك، توقما ونەرى، ت. ب).
تۇتاستاي ئاتاۋ ءۇشىن قولدانىلادى. بۇل جامىنان العاندا ول تەك
اۋىز ادەبىيەتىن عانا ەمەس، «ەتنولوگيا»، «تنو مادەنىيەت» دەيتىن
ۇعىمدارمەن دە ساباقتاسىپ، ماعىنالاسىپ جاتادى. قازاق ادەبىيەت
تانۇ علمىنداى «اۋىز ادەبىيەت» دەگەن ۇعىم دا «فولكلوردىڭ»
وسى مانىمەن ساباقتاس دەپ قاراۋعا ابدەن بولادى. بۇلار ءبىرىن -
ءبىرى تولىق سىپاتتاي بەرەدى. اۋىز ادەبىيەتىن زەرتتەيتىن
علمىدى «فولكلور» دەپ ئاتاۋىمىزدا وسىعان بايلانىستى.

ءبىز وسى ۇستانىمدى باسشىلىققا الا وتىرىپ، قازاق ادەبىيە -
تىنە ەڭبەك سىڭىرگەن ءبىر ءبولىم عالمىداردى نەشە مارتە شەكە
ءتۈيىستىرىپ «قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ قازىناسى» دەگەن
فولكلور ئاتاۋىنا سىيىمدى تاقىرىپتا ۇلاسىپالى كىتاپ شىعارۋدى
مىندەتكە الدىق. ماقسات - فولكلورعا جاتاتىن دۇنيەلەردى شاما
بار تولىق قامتۇ. ويتكەنى، كوشپەلى قوعامدا فولكلور بەلگىلى
ءبىر الەۋمەتتىك تۈپتىڭ عانا شىعارماشىلىعى ەمەس، جالپى
حالقتىڭ حانى مەن قاراسىنا، باتىرى مەن يىيىنە، بايى مەن كەدە -
يىنە ورتاق ونەر، امبەگە تيەسەلى مۇرا. سول تۇستا بۇكىل قوعام
اۋىزشا ونەر مەكتەبى بولدى. وسىعان لايىق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ
جۇگى دە وراسان زور بولدى. حالقتىڭ تارىحي زەردەسى،
فىلوسوفىالىق وي - تۈيىندەرى، پەداگوگىكالىق تاجىرىبەسى،
ادامگەرشىلىك ولشەمدەرى، كاسىپتىك ادەبىيەتكە ءتان كوركەمدىك

سۇرانشتارى، تەاترلىق ونەرگە تىەسەلى ەسەسى اۋىز ادەبىيەتنە جۇكتەلدى. ءس جۇزىندە اۋىز ادەبىيەتنىڭ ارالاسپايتىن سالاسى قالعان جوق. ءبىز بايىرى ااتا - بابالارىمىزدىڭ وسىنداى ونەر مەكتەبىنەن جازالغان بارلىق دۇنيەلەرىنىڭ باسىن بىرىكتىرىپ جالپى حالىققا، كەلەر ۇرپاققا، زەردەلى زەرتتەرمەندەرگە تابىس ەتۇ ماقساتىندا «قازاق اۋىز ادەبىيەتنىڭ قازىناسىن» الدارىڭىزعا تارتتىق.

قازاق اۋىز ادەبىيەتى ۇلكەن تۇلعالدان باسپا ءسوز بەتتەرىندە جارىق كورىپ بولدى. ءبىراق، ءالى دە شاشىراندى كۇيدە. رەفورما جاساپ، ەسك اشۇدان بەرگى 30 جىل بويى شىنجياڭ حالىق باسپاسىنان ەرتەگى - اڭىزدار، قارا ولەڭدەر، قىسا - داستاندار، قازاق ەمشىلىگى، ەنە تارىيە، ۇلتتىق اس - تاامدار، ت.ب. فولكلورعا قاتىستى دۇنيەلەر ۇزبەي جارىق كورىپ كەلەدى. 1979-جىلدان باستاپ «شالەىن» جۇرنالىن شىعارىپ اۋىز ادەبىيەتنىڭ العاشقى سونى مۇرالارىن جىناپ تۇڭغىش توپتا باسلىم كورسەتتى. ءبىز بۇل جولى وسى نۇسقالاردى نەگىزگە الا وتىرىپ جانە ەلىمىزدىڭ ءشى - سىرتىندا باسلىم تاپقان نۇسقالارىن سالىستىرۇ، سارالاۋ، تولمىقتاۋ، رەتتەۋ ارقىلى جانرلار بويىنشا جۇيەلى قۇراستىرىپ وتىرمىز.

قازاق اۋىز ادەبىيەتنىڭ ءتۇر - جانرلارى مول جانە كۇردەلى بولپ كەلتەندىكتەن جانرلىق جاقتان ءبولۇ بىزگە قىيىندىق تۇدىردى. ءتۇرلى تانىمدار ارا تالاس - تارتىستان سولق اقىندار ايتىسى، اڭىز - ەرتەگىلەر، باتالار، جاڭىلتپاشتار، جۇمباققار، جىراۋلار جىرلارى، زالڭ - جارىملار، كۇلدىرگىلەر، قارا ولەڭ - دەر، قىسا - داستاندار، ماقال - ماتەلدەر، مىسال - تامسىلدەر، تۇرمىس - سالت جىرلارى، ۇلەسكەرلەر، ۇلتتىق ويىندار، حالىق اندەرى، شەجرە، شەشەندىك سوزدەر دەپ ون سەگىز توپقا

جىكتەدىك. علمىي بولۇپ جلىمىنا قاتالاق تالاپ قويغانىمىز بىن
كەيىبىر وقشاۋ قالاتىن جانرلاردى وسى توپتىك ئىعالىلى بىرىنە
تەلىدىك. مىسالى: مىفتەرگە قايسىلار جاتادى، ائىزدارعا قايسىلار
جاتادى دەگەن سىياقتى ماسەلەلەرگە كەلگەندە پىكىر بىرلىگىنە
كەلە الماعاندىقتان «ائىز - ەرتەگىلەر» دەگەن بىر اتپەن جىبە -
رپ ئىعالىنا قاراي ورنالاستىردىق. ماقال - ماتەلدەر بۇدان
بۇرىنقى باسلىمداردىك جانە شەتەلدەگى باسلىمداردىك بارىندە
تاقىرىپتارعا بولىنگەن، بىراق، مۇندايدا ماقال - ماتەلدەر وتە
كوپ قايتالانادى، وىتكەنى، قازاقتىك بىر ماقالى بىرنەشە مىلەن
بەرىپ، بىرنەشە تاقىرىپتى قامتىدى. سوندىقتان بىز الفاۋىت
تارتىپكە سالىپ (بىرىنشى جولدىك بىرىنشى دىبىسەن نەگىز -
گە الپ شىعاردىق). خالىق اندەرىنىك قاي بىرىن الساق تا
تۇلۇپ ائىزى، تارىخى بار بارى خالىقتىق قاسىيەتى بوىنشا كوپ
ۋارىانتى. بىز خالىق اراسىنا ەك كوپ تاراعان بىر نەمەسە
بىرنەشە ۋارىانتىن نەگىز ەتتىك. سونىمەن بىرگە مۇمكىندە -
گىنشە ەك بايرىعى نۇسقاسىن الۋدى ولشەم ەتتىك. ال، بەتاشار
مەن باتالار تومىنا دا وسى ۇردىستى ۇستاندىق، نەگىزىنەن
خالىقتىق سىپات العان تۇنىدىلاردى بەردىك. قالعان پىكىردى
وقىرمان ۇز قولدارىنا العان سولك ايتار دەپ وسى بوىنشا
باسۋعا كەلىستىك.

شىنجياڭ خالىق باسپاسى
2008 - جىل، شىلدە

مازمۇنى

- 2 اق كويلەك (1)
4 اق كويلەك (2)
6 اق دارىعا (1)
8 اق دارىعا (2)
10 اق الما
12 اقتاناۋكەر
14 اق باقاي
16 اق ماڭداي
18 اق قۇم
20 اق ساۋساق (1)
22 اق ساۋساق (2)
24 اق جايقىن كول (1)
26 اق جايقىن كول (2)
28 اق جايقىن كول (3)
30 اق ەركە (1)
32 اق ەركە (2)
34 اق ەركە (3)
36 اق ەركە (4)
38 اق تورعەن

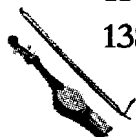

- 40 اق بايان
- 42 اق ءامىلا
- 44 اق بۇرگەن
- 46 لھاۋ كەرىم (1)
- 48 لھاۋ كەرىم (2)
- 50 لھاۋ بۇرلەن
- 52 لھاۋ ءۇرپاي (1)
- 54 لھاۋ ءۇرپاي (2)
- 56 لھاۋ كەر
- 58 لھاۋ ايداي (1)
- 60 لھاۋ ايداي (2)
- 62 لھاي
- 64 لھاجاي التاي
- 66 لھاجان ءلاتىپا
- 68 ال قوڭىر
- 70 ال قىزىلتاس
- 72 ال قاراكەر
- 74 ال كۈرەڭ
- 76 ال جانىم
- 78 الماجاي
- 80 التىن سرعا قىما بەل
- 82 التىن تاۋ (1)
- 84 التىن تاۋ (2)
- 86 التىننان اباق
- 88 اباي كوك (1)

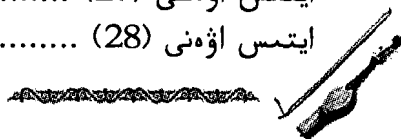

- 90 اباي كوك (2)
- 92 اباي كوك (3)
- 94 اباي كوك (4)
- 96 اباي كۈنم - اي
- 98 اسىل قىقىم
- 100 اسىل جاي ارماندا ەدىم
- 102 اۋىلىڭ سەنىڭ رەڭلى
- 104 اياۋلى بوتا كوزىم
- 106 اياۋلىم
- 108 اي - كۈنم - اۋ، ايداي
- 110 اي - كۈنم، اي - اۋ
- 112 اي كۈنم، ەكەۋ - اي
- 114 ايداي (1)
- 116 ايداي (2)
- 118 ايداي (3)
- 120 ايداي (4)
- 122 ايجاي ساۋلەم
- 124 ا كۈنم بۇلبۇلىم
- 126 ارقالى
- 128 ارمان - اي (1)
- 130 ارمان - اي (2)
- 132 ارمان - اي (3)
- 134 ايتىس اۋەنى (1)
- 136 ايتىس اۋەنى (2)
- 138 ايتىس اۋەنى (3)

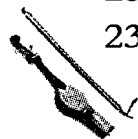

140		ايتىس اۋەنى (4)
142		ايتىس اۋەنى (5)
144		ايتىس اۋەنى (6)
146		ايتىس اۋەنى (7)
148		ايتىس اۋەنى (8)
150		ايتىس اۋەنى (9)
152		ايتىس اۋەنى (10)
154		ايتىس اۋەنى (11)
156		ايتىس اۋەنى (12)
158		ايتىس اۋەنى (13)
160		ايتىس اۋەنى (14)
162		ايتىس اۋەنى (15)
164		ايتىس اۋەنى (16)
166		ايتىس اۋەنى (17)
168		ايتىس اۋەنى (18)
170		ايتىس اۋەنى (19)
172		ايتىس اۋەنى (20)
174		ايتىس اۋەنى (21)
176		ايتىس اۋەنى (22)
178		ايتىس اۋەنى (23)
180		ايتىس اۋەنى (24)
182		ايتىس اۋەنى (25)
184		ايتىس اۋەنى (26)
186		ايتىس اۋەنى (27)
188		ايتىس اۋەنى (28)

- 190 ايتىس اۋەنى (29)
- 192 ايتىس اۋەنى (30)
- 194 ايتىس اۋەنى (31)
- 196 اق تورعاي
- 198 اق جايلاق پەن سۇر جايلاق
- 200 احاۋ ارمان (1)
- 202 احاۋ ارمان (2)
- 204 التىن سرعا، جەز تۈيمە
- 206 الما موين (1)
- 208 الما موين (2)
- 210 التىنم - اي كۈمىسم - اي
- 212 ال قاراي كوز
- 214 الاسادى
- 216 اسىل كوز
- 218 احاۋ ايم (1)
- 220 احاۋ ايم (2)
- 222 اسىل زات (1)
- 224 اسىل زات (2)
- 226 اق ساۋساق قىپشا بەل
- 228 احاۋ (1)
- 230 احاۋ (2)
- 232 احاۋ لي، لي ءلاي - اۋ
- 234 ا، قۇربىم ايداي - اۋ
- 236 اي قاراڭغى تالڭ جارىق
- 238 ا، شىركىن جاناي - اۋ

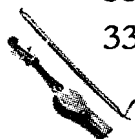

- 240ا، شرکین - ساۆلەم
- 242لەهە - اۆان جارای ما
- 244التین شاش
- 246اۆ، بۆلبۆل
- 248لحاۆ بوزم
- 250لحای، اق شینی - ایاق
- 252لحاۆ، بلیگای
- 254لحاۆ جارقین
- 256اپرای، سلقم - ای
- 258التین قامس (1)
- 260التین قامس (2)
- 262ال قیزیل
- 264ال داریکا - ای
- 266اق زەینەش
- 268اق بوتادای ەرکەش - ای
- 270ال، ۆگای
- 272ا، قالقاق
- 274اقتۆدای (1)
- 276اقتۆدای (2)
- 278اق ەیدای
- 280لحاۆ ساباز
- 282لحاۆ ارینە
- 284لحای ارمان
- 286اک داریکا
- 288ا، شرکین

- 290 اۆيلىم قالداۋ كەينى
- 292 اۆيلىم
- 294 ايحاي جالغان
- 296 الا ۆيرەك الما موينى
- 298 ال گۈل - گۈل
- 300 احاۋ وي ەلىگاي
- 302 اياۋلى جان
- 304 ا، قالقا - اۋ
- 306 ا، شىركىن، كەربەز - اي
- 308 ايتجان - اي
- 310 اق سىيا - اي
- 312 احاۋ ەلاي - ەلاي
- 314 احاۋ ەلايلىم
- 316 ال گىدىك - اي
- 318 اق تولعاي
- 320 امان بول قۇربىم
- 322 اسىل - اي (1)
- 324 اسىل - اي (2)
- 326 اسىس جالغان ايال بەر
- 328 اۋ، سونكىل كول
- 330 ايداي تاماشا
- 332 احاۋ - اي
- 334 احا - هاي - اۋ
- 336 احاۋ ەدۈلدۈل
- 338 اياۋ جان

- 340الما موين جه غه شه
- 342ايم - اي، كونس - اي
- 344اسل زات ارماندا هدم
- 346اؤ، زامانداس
- 348اق بوپه
- 350ال قارا
- 352ال گندگاي
- 354اؤ شاديوار
- 360ايكن - اي
- 362ءاي - ءاي، ساؤلم - اي
- 364اگؤگاي (1)
- 366اگؤگاي (2)
- 368اگوي گاي (1)
- 370اگوي گاي (2)
- 372اگوي گاي (3)
- 374اككؤدا ءبي - ءبي - اي
- 376اككي گاي
- 378ءاپاق سهنك تاملعك
- 380اپيتوك
- 382اؤپلدهك
- 384اؤدهش - اي
- 386انمه مايدا قوئير سالايين - اي
- 388اسم ءنم سرنايدي
- 390اتتهك، شركن قمزدار - اي
- 392اتتهك هكهؤ - اي

394 اي - اتتەڭ

396 ئايداۋ ئىرياي

398 گۇڭاي، جامال

400 ئاپاق ەتەڭ

402 اككي گوي ئالاۋ ئايلىم

404 اگي قالقاش قازىزا - اي

406 اگي گاۋ - گي گاي

408 اگوي قالقاش

410 اگا گوي

412 اككۇ گاي

414 اككي گاي سارى بەل

416 اسەم جورعا

418 اتتەگەندە

9

420 ئالپ، ئىبي

422 ئاتتاري

424 ئاي، ۋەي

426 ئالاۋلىم (1)

428 ئالاۋلىم (2)

430 ئالاۋلىم (3)

